

JA 2010/38

Rechtbank Haarlem

25 november 2009, 156241/HA ZA

09/511; LJN BK5218.

(Mr. Coyajee-Kappers)

1. [Eiser],
2. [eiseres], mede in hun hoedanigheid van wettelijke vertegenwoordigers van hun minderjarige zoon [A], allen te Volendam, gemeente Edam-Volendam, eisers,
advocaat: mr. W. Lindeboom,
tegen
de stichting Stichting Katholiek Onderwijs Volendam te Volendam, gemeente Edam-Volendam, gedaagde,
advocaat: mr. A.C. Ranke.
Partijen zullen hierna [eisers], afzonderlijk [eiser] en [eiseres], en SKO Volendam genoemd worden.

Verwijdering, Inspanningsverplichting school, Aansprakelijkheid

[Wvo - 27; BW Boek 6 - 74; 162]

» **Samenvatting**

Nadat een leerling in februari in zijn school een bootfakkel afsteekt, worden twee leerlingen geschorst en twee leerlingen verwijderd, waaronder de dader. In afwachting van toelating op een andere school biedt de school één van de twee verwijderde leerlingen een lesprogramma op afstand aan. Nadat de school in kort geding wordt veroordeeld tot toelating van deze leerling, stelt zij een handelingsplan op dat niet door de leerling wordt ondertekend noch gevolgd. De leerling wordt in mei ziek gemeld en rondt het daarop volgende schooljaar zijn HAVO-opleiding aan het Luzac College af. De ouders vorderen onder

meer vergoeding voor de (hoge) opleidingskosten.

De rechtbank overweegt dat de leerling verwijtbaar heeft gehandeld, doch dat een school bij het opleggen van maatregelen rekening moet houden met de persoonlijke omstandigheden van een leerling en met de ernstige gevolgen van de maatregel. Deze leerling was vanwege zijn ziekte gevoelig voor stress en volgde 4 HAVO voor de tweede maal, zodat hij bij een volgende doublure de school zou moeten verlaten. De rechtbank acht de school aansprakelijk voor de schade als gevolg van de ten onrechte toegepaste maatregel.

De rechtbank overweegt voorts dat zowel op een school als op de ouders/leerling een inspanningsverplichting rust, dat slechts plaats is voor een marginale toetsing van het beleid van een school en dat de ouders/leerling gehouden zijn de schade te beperken. De rechtbank beoordeelt het lesprogramma op afstand onvoldoende en het handelingsplan onvoldoende afgestemd op deze leerling; de school heeft niet aan haar inspanningsverplichtingen voldaan. Ter zake de ziekmelding en het uit eigen keuze niet volgen van onderwijs of afleggen van examens oordeelt de rechtbank dat de ouders/leerling niet aan hun inspanningsverplichting hebben voldaan; 20% van de schade komt als eigen schuld voor eigen rekening.

» **Uitspraak**

(...)

» **Noot**

Inleiding

De mogelijkheid van een school een leerling te schorsen of te verwijderen en voorts de vraag of en zo ja, in hoeverre een school aansprakelijk kan zijn voor eventuele schadelijke gevolgen hiervan, spreekt vaak tot de verbeelding en is ook juridisch interessant. Dit vonnis van de rechtbank over een leerling die zeer waarschijnlijk betrokken is bij het afsteken van een bootfakkel in de school, komt op mij evenwel ondoorzichtig over. De rechtbank lijkt niet goed uit de voeten te kunnen met de verschillende aan te leggen maatstaven, zoals bij de toetsing van de door de school opgelegde, onderwijsrechtelijke verwijderingsmaatregel, bij de vertaling daarvan naar de civielrechtelijke aansprakelijkheid en voorts bij de toepassing van de art. 1. 6:100 en 6:101 BW.

Verwijdering en onrechtmatigheid

Een school is bevoegd een leerling te verwijderen ex art. 2. 27 Wvo jo. 14-15 Inrichtingsbesluit Wvo en een leerling te schorsen ex art. 13 Inrichtingsbesluit Wvo. Een school is voorafgaande aan een verwijdering verplicht om: (i) de leerling en/of zijn ouders te horen, (ii) overleg te voeren met de Inspectie en (iii) een andere school bereid te vinden de leerling aldaar toe te laten. [\[noot:1\]](#) Is aan deze vereisten voldaan, dan rest de rechter slechts een beperkte toets of en in hoeverre de school de maatregel redelijkerwijs kon opleggen; de bevoegdheid tot schorsing en verwijdering betreft een discretionaire bevoegdheid van de school. De leerling is evenwel niet vogelvrij en volledig overgelegd aan de willekeur van de school. Noorlander heeft op basis van wet en jurisprudentie de volgende criteria opgesomd en uiteengezet, waaraan een school ter zake het

opleggen van een ordemaatregel is gebonden: [\[noot:2\]](#)

de leerling kende de onjuistheid van zijn normsc 1.hendend gedrag of behoorde dit te kennen;

de leerling heeft enige mate van schuld gehad aan de normschending; 2.

de school neemt het evenredigheidsbeginsel op juiste wijze in acht; 3.

de school houdt zich bij de toepassing van een ordemaatregel aan door hem uitgevaardigde regels; 4.

de ordemaatregel wordt zorgvuldig opgelegd; 5.

détournement de pouvoir is niet toegestaan. 6.

In casu zijn het derde en vijfde punt voor de school problematisch. Het komt mij voor dat in het licht van de uitvoerige politieverhoren die zijn afgenomen op zichzelf de zorgvuldigheid van informatievergaring niet in het geding is, doch wel de bewijsbaarheid van de door de school gestelde betrokkenheid van de leerling en de daarop gebaseerde maatregel van verwijdering. Hoewel veel pijlen in de richting van de leerling wijzen, is het uiteindelijk alleen de dader die verklaart dat de leerling vergaander betrokken is. En niet uit te sluiten valt dat deze hierbij een eigen belang had. Deze moeilijke bewijsbaarheid heeft tot gevolg dat niettemin het zorgvuldigheidsbeginsel alsook het evenredigheidsbeginsel – 3. welk beginsel door Noorlander wordt uitgesplitst naar geschiktheid, proportionaliteit en subsidiariteit – in het gedrang komen. Nu de school niet kan bewijzen dat de leerling op gelijke wijze als de dader bij het incident is

betrokken, maar eerder kan worden gelijkgesteld met de twee andere leerlingen die de maatregel van schorsing werd opgelegd, kan het opleggen van de maatregel van verwijdering ten aanzien van deze leerling niet als proportioneel en evenmin als zorgvuldig worden gekwalificeerd. Tot het oordeel dat de school in plaats van verwijdering de maatregel van schorsing had moeten opleggen, komt ook de voorzieningenrechter in de toelatingsprocedure in 2008.

De rechtbank in de bodemprocedure oordeelt dat de school aansprakelijk is voor de schade die als gevolg van de toegepaste maatregelen is ontstaan. Hoewel ik de daaraan voorafgaande overwegingen van de rechtbank in r.o. 4.8 onbegrijpelijk vind, acht ik de uitkomst op zichzelf verdedigbaar. Zoals uit het voorgaande blijkt, brengt de niet-bewijsbaarheid van de betrokkenheid van de leerling mee dat er vraagtekens kunnen worden geplaatst bij het niettemin opleggen van deze uiterste ordemaatregel. Een ten onrechte opgelegde verwijderingsmaatregel, met als verstrekkend gevolg dat een leerling niet wordt toegelaten tot het reguliere onderwijs en daarmee potentieel op achterstand komt, moet naar mijn mening civielrechtelijk als onrechtmatig worden bestempeld. 4.

Kwaliteit onderwijs; inspanningsverplichtingen

De vraag is evenwel: voor welke schade is de school aansprakelijk? Weliswaar heeft zij naar achteraf blijkt ten onrechte de ordemaatregel opgelegd; dit zou niet hebben plaatsgevonden als de leerling niet eerst (in enige mate) betrokken was geweest

bij het incident. Bovendien heeft de school een lesprogramma op afstand geboden en heeft de school de leerling de gelegenheid geboden zijn opgelopen achterstand in te halen. Welke inspanningen had de school moeten betrachten? 5.

Art. 6. 23 lid 5 Gw bepaalt dat de eisen van deugdelijkheid van het onderwijs bij de wet worden geregeld. De sectorwetten bevatten dergelijke bepalingen. Voor een middelbare school geldt dat zij ex art. 23a Wvo de zorg draagt voor de kwaliteit van het onderwijs, waaronder in elk geval wordt verstaan: het uitvoeren van het in het schoolplan beschreven beleid, zodat de wettelijke en eigen onderwijsopdrachten worden gerealiseerd. In het schoolplan dient ex art. 24 Wvo het kwaliteitsbeleid te worden beschreven, dat in elk geval omvat: het onderwijskundig beleid, het personeelsbeleid en het beleid met betrekking tot de bewaking en verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Het schoolplan dient ex art. 24a Wvo voorts informatie te bevatten over de doelen van het onderwijs en de resultaten die met het onderwijsleerproces worden bereikt, waaronder het percentage leerlingen dat doorstroomt naar een hoger leerjaar of ander onderwijs, dat de school zonder diploma verlaat en dat voor het eindexamen slaagt. Kortom: een school is met name gehouden kwaliteitsbeleid te maken, uit te voeren en hierover informatie te verschaffen; ter zake de inhoud van de kwaliteit stelt de wet tot dusver geen concrete eisen. Mogelijk dat dit wijzigt met het in februari 2010 aangenomen wetsvoorstel "good governance", dat waarschijnlijk per 1 augustus 2010 wet zal worden.

Bij bepaling of civielrechtelijk sprake is van al dan niet kwalitatief onderwijs en of een school aan haar

inspanningsverplichting ter zake heeft voldaan, moet mijns inziens vooralsnog als basis dienen de bijzondere zorgplicht die op scholen rust, van oudsher voortvloeiend uit art. 7. 1403 (oud) BW en thans uit het ongeschreven recht. Deze basis vereist echter, net als de zwijgende wettelijke sectorbepalingen, concretisering en inkleuring.

Over de mogelijke aansprakelijkheid voor “ondeugdelijk” onderwijs bestaat niet veel (gepubliceerde) rechtspraak; de mogelijkheid een school hiervoor aan te spreken, lijkt wel voorzichtig in opkomst. De zaak Schaapman 8. [\[noot:3\]](#) schudde onderwijsrechtelijk Nederland op dit punt wakker. De Montessori-school waarop basisschoolleerling Tom Schaapman onderwijs volgde, werd aansprakelijk geacht en veroordeeld tot betaling van schadevergoeding. Kritisch werd er overigens gereageerd op het gemak waarmee de civiele rechter over bestuursrechtelijke hobbels was gevlogen. [\[noot:4\]](#) Na deze uitzonderlijke casus, waarbij de basisschool aantoonbaar en ernstig in gebreke was gebleven de in het lesprogramma opgenomen lesstof aan te bieden, is – voor zover mij bekend – alleen een studente aan een hogeschool succesvol geweest met een vordering jegens haar school wegens tekortschietende begeleiding bij een als onvoldoende beoordeelde stage. De hogeschool werd veroordeeld tot betaling van schadevergoeding. [\[noot:5\]](#) Andere scholen ontsprongen de dans en hadden voldaan aan hun zorgplicht. Dit betrof onder meer een basisschool die werd aangesproken voor het onvoldoende volgen van en ingrijpen bij een “achterblijvende” leerling, een middelbare school die werd aangesproken omdat zij geen adequaat onderwijs zou hebben gegeven aan een leerling met dyslexie,

een middelbare school die werd aangesproken omdat zij geen hoogbegaafdenbeleid had en tot slot een universiteit die werd aangesproken voor tekortschietende begeleiding van een promotieonderzoek. Hierbij laat ik overigens de diverse procedures die zijn gevoerd over accreditatie en geldigheid van – vooraf door de hogeschool of universiteit in het vooruitzicht gestelde – diploma’s en mastertitels buiten beschouwing. [\[noot:6\]](#) Ten aanzien hiervan hebben studenten wel met succes vorderingen ingesteld. [\[noot:7\]](#)

In casu stelt de rechtbank voorop dat (a) niet alleen op een school een inspanningsverplichting rust, maar tevens op de leerling en zijn ouders, (b) een school in beginsel de vrijheid heeft het onderwijs naar eigen bevinden in te richten, zodat slechts plaats is voor een marginale toetsing van het beleid, (c) van de ouders/leerling mag worden verwacht de schade zoveel mogelijk te beperken. Vervolgens verdeelt de rechtbank de – te beoordelen – inspanningen van school en leerling in drie tijdvakken en oordeelt zij dat de school in de eerste twee tijdvakken niet heeft voldaan aan haar inspanningsverplichting en dat de leerling in gebreke is gebleven hieraan in het derde tijdvak te voldoen. Ter zake het lesprogramma op afstand wordt aan de stelling van de school dat de leerling zich hierbij onvoldoende heeft ingespannen voorbij gegaan, omdat van een school mag worden verwacht dat zij in dat geval de ouders/leerling hierop aanspreekt en de school dat heeft nagelaten. Ter zake het door de school opgestelde handelingsplan, dat door de leerling niet werd ondertekend of nageleefd, werd het de school aangerekend onvoldoende rekening te hebben gehouden met de individuele leerling, die vanwege zijn ziekte niet met stress

kon omgaan, hetgeen een meer daarop toegesneden handelingsplan vereiste. Ter zake de ziekmelding en het uit eigen keuze niet volgen van onderwijs of afleggen van examens trof naar het oordeel van de rechtbank de ouders/leerling een verwijt.

De school is vanzelfsprekend de opvoedkundige specialist. Er bestaat voorts een bij uitstek ongelijke verhouding tussen school en leerling, die in casu werd benadrukt door de eenzijdig door de school opgelegde ordemaatregel en de daaruit volgende (tijdelijke) onmogelijkheid voor de leerling om regulier onderwijs te volgen. Ik kan mij voorstellen dat de rechtbank de inspanningen van de school bij het lesprogramma op afstand en bij het opstellen en uitvoeren van het handelingsplan als marginaal beoordeelde. Hierbij is van belang dat de school inderdaad bij de uitvoering van beide programma's de vinger aan de pols had kunnen houden en een intensievere of strengere begeleiding op de persoon van deze leerling had moeten bieden. Aan de andere kant komt het mij voor dat de rechtbank wel erg gemakkelijk voorbij gaat aan – 10. en daaraan evenmin gevolgen verbindt – de kennelijk zeer geringe inspanningen van de leerling gedurende dit lesprogramma op afstand en bij de uitvoering van het handelingsplan. In het licht van de causaliteitsmaatstaf ex art. 6:101 BW zou mijns inziens vermindering van de schadevergoedingsverplichting van de school ook ten aanzien van deze twee tijdvakken in de rede liggen. Hoe de feiten ter zake liggen, wordt uit het vonnis evenwel niet volledig duidelijk. Evenmin wordt duidelijk op welke wijze de rechtbank art. 6:101 BW toepast, nu zij – ondanks de door de Hoge Raad op dit punt geformuleerde eisen – geen althans onvoldoende inzicht verschaft in de causale

afweging en eventuele toegepaste billijkheidsoverwegingen. [\[noot:8\]](#)

Conclusie

Een ten onrechte opgelegde verwijderingsmaatregel kan jegens de betrokken leerling civielrechtelijke aansprakelijkheid meebrengen. Het geven van “ondeugdelijk” onderwijs ook. Dit geval betrof een combinatie van beiden. 11.

De onderwijswetgeving biedt vooralsnog weinig concrete aanknopingspunten voor de beoordeling van de kwaliteit van onderwijs. De eisen betreffen vooral het aanbod van vakken, leerdoelen en de wijze waarop het kwaliteits 12.beleid op school is vormgegeven en wordt uitgevoerd. Aansluitend bij de bijzondere zorgplicht van een school voor haar leerlingen zal dan ook van geval tot geval moeten worden bepaald of en zo ja, welke inspanningsverplichtingen er rustten op school en leerling, in hoeverre één van hen of beide hieraan hebben voldaan dan wel deze hebben geschonden en welke gevolgen deze vaststelling voor de schadeverdeling zou moeten hebben.

B.M. Paijmans, docent/onderzoeker aan de Universiteit Utrecht en advocaat bij KBS Advocaten

» Voetnoten

[\[1\]](#)

Zie ter voorbeeld Rb. Arnhem 18 november 2009, PRG 2010, 47 en Rb. Amsterdam 2 december 2008, LJN BG6526.

[\[2\]](#)

C.W. Noorlander, 'Schorsing en verwijdering', *School en Wet* oktober 2008, p. 8.

[3]

Rb. Amsterdam 26 mei 1999, *AB* 2000, 104 (Gem. Amsterdam/Schaapman) m.nt. BPV.

[4]

Snel en A. Postma, 'Aansprakelijkheid van de gemeente voor de verzorging van primair onderwijs', *R. De Gemeentestem*, februari 1999 nr. 7091, p. 57-66.

[5]

Rb. Leeuwarden 24 januari 2007, «JA» 2007/68 (Kuiphof/Christelijke Hogeschool Nederland). Zie hierover ook P.C.J. de Tavernier, 'Aansprakelijkheid voor educational malpractice', *MvV* mei 2007, nr. 5, p. 104-109.

[6]

Hof Arnhem 13 juni 2006, LJV AY9107; Rb. Amsterdam 14 mei 2008, *NJF* 2008, 260; Hof 's-Gravenhage 17 juli 2008, LJV BD9628; Rb. Arnhem 20 december 2009, LJV BL0611; Hof Arnhem 13 juni 2006, LJV AY9107; Rechtbank Amsterdam 14 mei 2008, *NJF* 2008, 260; Hof 's-Gravenhage 17 juli 2008, LJV BD9628; Rb. Arnhem 20 december 2009, LJV BL0611.

[7]

Zie hiervoor bijvoorbeeld Rb. Utrecht 25 april 2007, *NJF* 2007, 358 (Guo/Stichting Hogeschool Utrecht).

[8]

Zie hierover uitgebreid A.L.M. Keirse, 'Rechterlijke werkzaamheid en het oordeel over eigen schuld', *AV&S* 2006, 30; Vgl. HR 13 januari 2006, *NJ* 2006, 59 (Notaris A/D).